

Александар МИЛЕТИЋ
виши научни сарадник
Институт за историју
радничког покрета Србије
Немањина 24/II, Београд

ОДНОСИ СКОЈ-а И КПЈ У ВРЕМЕ УЧВРШЋИВАЊА ЊИХОВИХ ИЛЕГАЛНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

АПСТРАКТ:

У тексту се говори о односу генерација у југословенском комунистичком покрету од 1921. до 1924. године. Дате су конкретне информације о доприносу Савеза комунистичке омладине Југославије стварању илегалног југословенског комунистичког покрета. У овом покрету, илегални СКОЈ и илегална КПЈ формирале су и своје легалне организације – НРПЈ и СРОЈ са којима су обављали своју историјску функцију и у најтежим условима класне борбе.

Илегална КПЈ је почела да се ствара са закашњењем. А како је то дошло у време њеног прогона од стране класног непријатеља, њена преоријентација на вођење илегалне класне борбе ишла је и веома споро и веома тешко.

Као и сва друга буржоазија у свету, и југословенска је у то време већ била углавном консолидовала своје редове. Упоредо са овом консолидацијом, и у Краљевини СХС почеле су да се јављају и посебне организације њеног реакционарног дела: фашистичке организације. Оне су биле носиоци нове идеологије реакционарне буржоазије са међународног плана. Управо та је буржоазија у највећој мери и угрожавала комунистичку идеологију.¹ Већ од овог времена и југословенски раднички покрет морао је да рачуна и са овим додатним класним непријатељем у фронту домаће буржоазије.

У буржоаском фронту против југословенских комуниста од тада су и неки наши социјалдемократски реформисти и опортунисти. Њихова политичка активност одвијала се без већих сметњи од стране режима. Буржоазија је преко њих у ствари најдубље и разарала југословенски револуционарни раднички покрет.

¹ Фашизам је већ био почео да заузима свој положај и на светској политичкој сцени. У Италији је 1922. године на власт дошао Мусолини. У Бугарској је 1923. године дошао Цанков итд.

Ове снаге су баш од ње обилно и политички и материјално биле потпомагане. Оне су, у ствари, своју борбу „за интересе сопствене радничке класе” у првом реду усклађивали са интересима послодаваца и буржоаске власти. То је врло често било и веома очигледно, иако су то чинили замаскирано. Били су „Тројански коњ” у сопственом радничком покрету, у ствари снага саме радничке класе која се борила против класних и историјских интереса своје класе. Ти људи не само да су своје другове комунисте откривали пред буржоаском влашћу, већ су све знатније, лажима и обманама, заводили својом компромисерском политиком и велики део радништва и на тај начин одвајали их од комуниста.

Закон о заштити државе дао је углавном одрешене руке послодавцима и омогућавао им да поступају са својом радном снагом онако како им је то највише одговарало. Запошљавали су пре свега само неорганизоване раднике. Продужавали су им самовољно радно време не плашећи се закона и обарали радничке наднице. Кад год им је то више одговарало уводили су у процес рада и рад на акорд.² У индустрији су као јевтинију радну снагу, у све већем броју, користили жене и децу. Радно време шегрта у то време политичке неактивности КПЈ и СКОЈ-а било је за радничку омладину и децу радника од 10 до 12, а понегде чак и 16 часова.

Подстакнути нападом режима на раднике, послодавци су све бескрупулозније повећавали и укупну експлоатацију радника. То је тада узело толико маха да је и сама југословенска буржоаска власт била принуђена, нарочито због светске јавности, да у то време донесе и неколико посебних закона који су требали да заштите раднике од послодаваца. То су пре свега били Закон о заштити радника (9. фебруар 1922. година) и Закон о осигурању радника (14. мај 1922. година).³ Они су у себи садржавали чак и одредбе о осмочасовном радном времену, које се могло продужити за два сата само ако се за то, тајним гласањем, изјасни 4/5 радника. Овим законима био је забрањен и ноћни рад за жене и мушкарце до 18 година, а забрањивали су и запошљавање деце млађе од 14 година. Али, на жалост, ови закони у пракси као да и нису постојали. Нико их се није ни у целини ни у деловима придржавао, а њихово кршење нико није кажњавао. У ствари, они су и били донети само због међународне јавности и због чисте формалности како би се могло рећи, када то буде потребно, да они постоје и да сама власт није крива ако их послодавци избегавају и не поштују. Због тога су, ваљда, и били у складу са одлукама међународне конференције, на којој су после завршетка Првог светског рата били утврђени принципи односа послодаваца са радницима. Међутим, ови закони су, и поред тога што нису најчешће примењивани за раднике, имали и одређену корисну сврху. Радници су лако могли да схвате због чега су донети, а нарочито када се и како могу употребити. Било је сасвим јасно да они нису били донети да стварно помогну радницима. Напротив, били су тако срочени да је њима лако обмањивати раднике, нарочито пребацивањем кривице на послодавце да би се заштитила буржоаска власт пред радницима и да би се пред њима представила као исправна државна управа. Тамо где су радници пристајали да се одрекну борбе за побољшање економског положаја, за побољшање услова рада и услова живота, тамо где су пристајали да се одрекну и политичке активности за укупне интересе своје класе, буржоаска власт је утицала на послодавце да се позитивног радничког законодавства придржавају.

2 До Обзнане радници су имали углавном осмочасовно радно време. Оно се после Обзнане веома брзо попело до 10 и 12 часова, а понегде и до 16, односно 18 часова.

3 У питању су закони којима је буржоазија оспорила радницима право на већ добијено осмочасовно радно време и право на штрајк.

Исто тако политика националног угњетавања, под маском народног јединства, коју је нова држава обилато користила, све више је изазивала незадовољство чак и код буржоазије национално угњетених народа, и то не само због тога што није била на власти већ и због тога што је буржоазија на власти угрожавала интересе и других националних буржоазија. Против владајуће буржоазије све озбиљније су се у то време, а то је почетак 20-их година, бориле и све друге угрожене националне буржоазије. Управо су ове националне буржоазије у највећој мери и угрожавале постојећу стабилност државе. Буржоазија која није била на власти тражила је ревизију Видовданског устава. У времену од 1920. до 1924. године, у оне који нису били задовољни новом државом, њеном влашћу и политиком – и спољном и унутрашњом, спадали су поред радничке класе и остали сиромашни народни слојеви, пре свега сиромашно сељаштво и национално угрожене масе. Тек се у овом времену озбиљно почело у класној борби пролетаријата против буржоазије рачунати и са овом новом додатном друштвеном снагом. Веровало се да ће се све ове масе, па чак у великом делу и средњи буржоаске власти слојеви, па и један део саме буржоазије из национално угњетених крајева приклонити класној борби пролетаријата, макар до времена обарања постојеће буржоаске власти.

Живот и рад у илгалности, свакодневни прогони хапшења и мучења зауставили су процес стварања илгалних комунистичких организација, који је започео да се остварује на основу одлука Прве земаљске конференције КПЈ и Прве земаљске конференције СКОЈ-а; и на основу одговарајућих одлука Централног партијског већа, од јуна 1921. године. Појачан терор буржоаске власти онемогућавао је било какве легалне везе између организација и централних руководстава. Револуционарни рад било је могуће остваривати само у дубокој илгалности, а то ни издалека није било довољно да би покрет у друштвеном животу земље нешто више значао, а поготово за њен укупни политички живот.

У затвору се у то време нашло скоро цело Централно партијско веће. После затварања Клуба комунистичких посланика ухапшени су сви његови чланови. Тиме је нестало и последње легално упориште комуниста. Руководство у КПЈ после тога преузео је Заменички извршни одбор Централног партијског већа КПЈ.⁴ Међутим, ни његова активност у постојећим илгалним условима класне брбе није могла да обезбеди да процес стварања унутрашње консолидације илгалне КПЈ оживи. Још мање је могла да се доведе до краја нова организациона структура КПЈ.

Пред Заменички извршни одбор Централног партијског већа КПЈ постављен је веома тежак задатак. Требало је у условима невиђеног терора, са веома смањеним руководећим партијским кадром и са веома смањеним руководећим кадром југословенског радничког комунистичког покрета у целини да се настави неопходан револуционарни заокрет ка стварању повољних услова за значајнији илгални политички рад, требало је борити се не само против врло раздраженог класног непријатеља већ и против ликвидаторских тенденција у сопственом покрету, а такође и против унутрашње затворености и секташтва у којима су се после Обзнане многе организације, или њихови остаци, и КПЈ и СКОЈ-а нашли. Требало је

4 У Заменички извршни одбор Централног партијског већа КПЈ били су изабрани: Триша Кацлеровић, Коста Новаковић, Моша Пијаде, Славко Кахурић и Ловро Клеменчић. Због тешких услова рада у земљи, Заменички извршни одбор КПЈ од јуна 1921. до јула 1922. године колико је постојао, није много учинио, нарочито не у стварању илгалних организација КПЈ. Али, релативно доста је урадио на обнови синдикалног покрета, у борби против буржоаског терора, на помоћи ухапшеним комунистима, у скупљању помоћи за гладне у Русији и на припремама правне одбране ухапшених комуниста.

борити се за обнову класних синдиката на новој илегалној основи и припремити, поред осталог, правну одбрану ухапшених другова. Уз све то непрестано је морала да се обавештава и домаћа и страна јавност о терору југословенске буржоазије над југословенском радничком класом. Све то било је веома крупан залагај (задатак) чак и за легалне услове револуционарног рада, за идејно и организационо много спремнију комунистичку партију и много способније и спремније партијско руководство.

У то време илегалним револуционарним радом врло се тешко и веома мало могао бавити и СКОЈ. Као и Партија, ни он није могао да се укључи у политички живот радничке класе. Чак се није могло много учинити ни у поновном придобијању младих радника. У новим условима СКОЈ је своју активност преносио у новостворену легалну организацију радничке омладине – Савез радничке омладине Југославије. За себе је задржавао само улогу илегалног „руководећег костура“ нове легалне организације. У ствари, у оквиру синдикалних организација, у којима је организован СРОЈ, због противљења синдикалног руководства, друкчије се и није могло радити.

За разлику од СКОЈ-а, КПЈ је у овом времену више пажње посвећивала борби за широке радничке масе и идејно пречишћавање сопственог чланства, а кроз то и за учвршћивање сопствених организација. То је чинила кроз организације Независне радничке партије Југославије, која је била за КПЈ оно што је за СКОЈ био Савез радничке омладине Југославије.

У ствари, политички рад КПЈ био је у највећој мери испуњен унутрашњим фракцијским трвењима и борбом за власт у сопственом руководству, а такође, постепено све више и борбом против фракција, јер су паралелно са фракцијским сукобима јачале, и природним током ствари и под утицајем Коминтерне, анти-фракцијске снаге и у руководству КПЈ и у покрету у целини. Заправо, то су биле једине снаге које су могле да помогну и у оздрављењу КПЈ и у оздрављењу Независних револуционарних синдиката, и оздрављењу домаћег револуционарног радничког покрета у целини.⁵

Заменички извршни одбор Централног партијског већа КПЈ није имао значајнији револуционарни успех. Он се није могао најбоље сналазити ни због анархистичког понашања већег броја појединаца из покрајинских руководства КПЈ.⁶ Његов рад је још више био отежан када је у септембру 1921. године био у Бечу основан Извршни одбор КПЈ у емиграцији. Иако је руководство у земљи обавестило оно у Бечу да не треба да постоји, и да КПЈ не треба да има два паралелна вођства, поготово не једно у иностранству, то руководство је ипак на инсистирање Симе Марковића наставило да ради под називом Загранични комитет КПЈ, а чланство је у то време добијало двојне директиве – и од једног и од другог руководства.⁷ Њиховим понашањем мноштво чланова било је збуњено и дезоријентирано и у највећем броју се пасивизирано. Фракцијске борбе из руководства КПЈ

5 Антифракцијске снаге су почеле да се јављају већ од првих фракцијских сукоба, али посебно су ојачале и постале значајно приметне тек када им је Комунистичка интернационала пружила подршку.

6 У питању је био сукоб КПЈ са синдикалистима који су сматрали, као Славко Кахурић у Хрватској, да треба обнављати само синдикалне, а не и Партијске организације.

7 Сима Марковић је био чак и суспендован од Заменичког Извршног одбора ЦПВ КПЈ у земљи. Али он је, и поред тога, наставио да руководи Заменичким извршним одбором КПЈ. То је, у ствари, била чиста борба за власт од стране Симе Марковића и његове самозване Централне. Али и поред тога Сима Марковић је затражио помоћ Комунистичке интернационале и добио је.

пренете су дубоко у преостали покрет у целини. С обзиром на то да је Сима Марковић имао јако упориште у југословенским независним синдикалним организацијама, фракцијска борба између левице и деснице у руководству КПЈ прерасла је у борбу између КПЈ и Независних синдиката. Наравно, и међусобни сукоб два руководства настављао се на дубљој антикласној платформи. Нова озбиљнија конфронтација између ова два руководства започела је на Првој земаљској конференцији руководство КПЈ у Бечу, одржаној од 3. до 17. јула 1922. године.⁸ На овом састанку обе стране су јасно изнеле своја полазишта и схватања свих крупних питања у покрету, која су се од тог момента још више разилазила. Могућност измирења после овог састанка постала је још мања. У решавање спора у КПЈ морала је да се укључи и Комунистичка интернационала.

О неслагањима у руководству КПЈ и у КПЈ у целини расправљала је и посебно за ту сврху оформљена Комисија Извршног комитета Коминтерне на свом Четвртом конгресу (новембар 1922.). Та комисија је сукоб у КПЈ свела на личне обрачуне појединих руководиоца. Није се у довољној мери, а најчешће никако, схватало да су у питању две супротне револуционарне платформе о изграђивању нове илегалне револуционарне Комунистичке партије Југославије. У Коминтерни се веровало да ће стање у КПЈ поправити нова партијска конференција. Тај циљ је и формално стављен пред следећу Другу земаљску конференцију руководства КПЈ. И та конференција, као и прва, одржана је у Бечу, овога пута од 9. до 12. маја 1923. године.⁹ На њој се највише расправљало о Сими Марковићу као препреци у изградњи новог партијског курса. Но ипак је ова конференција за КПЈ била значајна, пре свега због тога што је поново учврстила у Комунистичкој партији Југославије демократски централизам, затим што је тражила школовање и изградњу новог сопственог домаћег партијског кадра и што је увела нове методе рада који су одговарали илегалном вођењу класне борбе. На овој конференцији први се пут отворено расправљало и о националном питању. Од чланова које је интересовало национално питање затражено је да овај проблем добро проуче, да би се на наредној пленарној седници о њему могло зрелије расправљати и донети одговарајућа резолуција. Ова конференција КПЈ била је значајна и по томе што се на њој, по упутству из Коминтерне, расправљало и о раду комуниста на селу. Од руководства је затражено да направи аграрни програм Партије и Упутство за рад комуниста на селу. Исто тако, на овој конференцији вођена је дискусија и о раду у синдикатима и о његовој вези са партијским организацијама и партијским руководством. Затражен је јединствен фронт радничке класе и у том правцу и организационо јачање синдиката. Затражено је и стварање комунистичких фракција у независним и у реформистичким синдикатима, јер се на томе није довољно радило и поред тога што је то био један од задатака усвојених на Првој земаљској конференцији КПЈ. Сматрано је да КПЈ без ових фракција не може спроводити своју синдикалну политику, нарочито не у синдикалним организацијама.

Друга земаљска конференција КПЈ је од комуниста тражила да пренесу утицај Партије на све радничке организације и да стварају, поред осталог, и чете за

8 Овај заједнички састанак подржала је и Коминтерна. Заменички извршни одбор КПЈ добио је подршку од делегата из земље који су на кожи осетили погрешне директиве из Беча. Сматрали су да се покретом не може руководити из иностранства. Али како су Конференцију напустили неки противници Симе Марковића, он је успео да се она заврши у његову корист. Изабрано је ново ЦПВ са Симом Марковићем на челу.

9 На Другој земаљској конференцији КПЈ било је присутно 34 делегата из земље, 4 из емиграције, 2 представника Коминтерне и 1 представник Комунистичке интернационале младих.

одбрану пролетаријата од фашистичких организација и њихових напада на раднике. То су биле такозване чете ПАЧ-а; да јачају антиратну пропаганду и да воде борбу против контрреволуционарне политике југословенске владе према комунистичкој Русији.

Овога пута већину руководства, које је изабрано на Другој конференцији КПЈ, чинили су представници опозиције,¹⁰ и одлучено је да се руководство КПЈ пресеље у земљу.

У овом времену, у решавање сукоба у руководству КПЈ био је активно укључен и СКОЈ. Иако његова активност у овом времену, због прихватања постојања организације само као илегалног руководећег костура нове легалне организације — Савеза радничке омладине Југославије, није била велика, он је ипак поред рада у својој новој легалној организацији и рада у синдикатима дао немали допринос и у смиривању фракцијских борби у руководству КПЈ и у стварању нових антифракцијских снага, као и у стварању и изграђивању и саме антифракцијске политике КПЈ, која је од Друге земаљске конференције КПЈ постала саставни део њене укупне политике. Али хапшења су и у њему успорила процес стварања илегалних организација и јачег илегалног покрета образовањем нових комунистичких ћелија у предузећима и фабрикама.¹¹

Из рада СКОЈ-а у овом периоду значајно је нагласити да је он имао и великих успеха и великих тешкоћа, и да је због терора буржоаске власти и сукоба у руководећим снагама КПЈ био изложен невиђеним искушењима. Међутим, то га није омело да се теоријски и тактички високо уздигне и да, преко доследног спровођења политике и директива Комунистичке интернационале и Комунистичке интернационале младих дође не само до сопствене стабилне нове илегалне организације већ и да у овоме да велики допринос међународном омладинском комунистичком покрету. У том смислу најзначајније су „Тезе Централног одбора СКОЈ-а за Трећи конгрес Комунистичке интернационале младих о раду илегалних савеза комунистичке омладине”.¹² Њих је у име Централне управе СКОЈ-а потписао Рајко Јовановић у функцији његовог секретара и заиста су биле извонредна помоћ илегалној класној борби пролетеријата. У овим тезама СКОЈ-а каже се да илегални рад намеће савезима комунистичке омладине потребу да створе специјалан илегални организациони апарат, као и специјалне облике политичког образовања омладине, како се у то време називао просветни рад са омладином, антимилитаристичке пропаганде и економске борбе. Оне су упутне и по томе што упозоравају да у погледу рада илегалних савеза комунистичке омладине ни Комунистичка интернационала младих није у то време имала добро разрађене погледе и програме и да су због тога владали велика конфузност, лутање и неодређеност и у акцијама младих комуниста и у њиховој борбеној тактици. То је, заправо, био први пут да се неко из југословенског омладинског комунистичког покрета усуди да упуту критичке примедбе на рад међународног комунистичког центра, да да нове сугестије за бољу политику и да то учини на тако супериоран начин. У овим тезама СКОЈ-а такође се тражи да се израде и „деталне директиве за рад у илегалним савезима комунистичке омладине”.¹³

Полазећи од сопственог искуства у илегалном раду, иако оно није било велико, СКОЈ је сматрао да у својим тезама треба да предложи: да међународни омла-

10 У руководство КПЈ изабрано на Другој земаљској конференцији ушли су: Триша Кацлековић, Ђура Ђаковић, Јаков Жорга, Ђура Цвијич, Сима Миљун, Божа Видас, Митар Трифуновић, Гојко Вуковић и др.

11 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-1.

12 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-3.

13 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-3.

дински комунистички центар мора да усвоји општу политику о раду Савеза комунистичке омладине у капиталистичким земљама и то баш по систему комунистичких ћелија по предузећима. Тиме је на својеврстан начина продубљена и већ установљена политика Коминтерне на оријентацију према индустријским радницима као авангарди свих других радника.

У тезама се тражило и да се рад омладинских комунистичких организација одвија у два правца: у илегалним и у легалним облицима рада. Сматрало се да се једино на такав начин може остварити јединствен антибуржоаски фронт и да се и сами комунисти само у таквом фронту могу одржати као његова водећа снага. СКОЈ је тражио, а такво је било и његово конкретно искуство из револуционарне борбе, да се у условима буржоаског терора над радничком класом у томе буде докраја доследан, јер се у таквим условима не може никако друкчије успешно радити. Према СКОЈ-у, широке радничке и народне масе могу се подстаћи на остварење историјске улоге радничке класе само активним деловањем комуниста међу њима, а да комунисти могу имати успешне резултате рада само ако све време конкретно остварују праву и изузетну и за све људе углавном прихватљиву вредности. Савез комунистичке омладине Југославије сматрао је да сви људи који су радничку класу прихватили као једину праву авангарду у борби против класне експлоатације морају да „имају за циљ поправку ужасног положаја и омладине, а нарочито радничке и сељачке омладине и то пре свега преко њиховог идејног и политичког уздизања и у предузећима и у селима”,¹⁴ и да се то „не може извршити преко уског илегалног апарата Савеза комунистичке омладине Југославије”.¹⁵ Рад комуниста са масама увек је за СКОЈ био приоритетан задатак. То је у то време било кључно опредељење и саме КПЈ. У овом времену то је морало да буде кључно опредељење и Савеза комунистичке омладине Југославије. У овом времену пуног буржоаског терора и доминације домаће реакционарне буржоазије у политичком животу земље друкчије се није ни могло ни смело класно борити.

Према СКОЈ-у, како се то у напред наведеним тезама каже, „илегални апарат Савеза комунистичке омладине има задатак да створи један чврст кадар комунистичких омладинских бораца који ће бити језгро омладине, пролетерског покрета и његов вођа, исто као што има задатак да води антимилитаристичку акцију путем комунистичких група у војсци. Исто тако, илегални апарат има да буде основ и водећи кадар за комунистичке акционе групе,¹⁶ и за борбу против фашизма и ’белих гарда”.¹⁷ Овде се такође предлаже да се поред илегалног изгради и један легални омладински апарат. Тај апарат „би имао за циљ да просвети и увуче у економску борбу најшире масе радничке омладине”.¹⁸ И тај легални апарат треба да буде подређен илегалном Савезу комунистичке омладине. То треба да буде постигнуто тако што ће сва водећа места у новој легалној организацији бити у рукама чланова илегалног Савеза комунистичке омладине.

У овим понућеним тезама тражи се још и то да се у илегалном апарату врши периодична општа регистрација чланства да би се сачувала чврстина Савеза.¹⁹

14 Исто.

15 Исто.

16 У питању су „Пролетерске акционе чете”, које су настале на иницијативу СКОЈ-а у Словенији, у фебруару 1923. године.

17 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-3.

18 Исто.

19 Исто.

Укупно узато, може се рећи да ове Тезе СКОЈ-а за Трећи конгрес КИМ-а показују организације какав је Савез комунистичке омладине Југославије у то време био. Судећи према ономе што се у овим тезама износи, СКОЈ је за две године од доношење Обзнане израстао у једну чврсту и добро организовану илегалну омладинску комунистичку организацију. Знао је шта хоће и како да оствари то што је наурио, и што је у својим револуционарним плановима и програмима ставио себи у задатак.

Какав је СКОЈ после две године боравка у илегалним условима рада био, види се и из „Извештаја Рајка Јовановића, написаног по налогу Централне управе СКОЈ-а за Трећи конгрес Омладинске комунистичке интернационале”.²⁰ Према овом Извештају, СКОЈ је, после затишја, због атентата „Црвене правде” на престолонаследника Александра Карађорђевића и министра унутрашњих дела, творца Обзнане Милорада Драшковића, односно због полицијског терора над радничком класом, који је после атентата уследио, своју активност озбиљније обновио тек уз већу и издашну помоћ Партије, односно тек у децембру 1921. године. Тада је заправо и створено ново Централно руководство СКОЈ-а.²¹ У то време су, према овом извештају, односи СКОЈ-а и КПЈ били добри, и то скоро у свим крајевима Краљевине СХС, сем у Љубљани. Узрок томе су лоша политика партијског руководства, а не рад СКОЈ-а. Партијско руководство у Словенији је тада заступало чисту опортунистичку политику.

Велики део овог извештаја посвећен је и тешким, скоро неиздрживим условима живота и рада југословенске пролетерске омладине после доношења Обзнане и Закона о заштити државе, а такође и претераној експлоатацији младих радника од стране послодавца код којих је раднички подмладак био запослен.

Нешто је друкчије, за исту прилику, писан Извештај СКОЈ-а који је потписао Никола Ковачевић.²² У њему се, поред осталог, наводи да је на седници Централне управе СКОЈ-а од 20. октобра 1922. године, под тачком 3, расправљано и о односу снага у КПЈ и СКОЈ-у. Детаљније се говори и о лошем односу СКОЈ-а и КПЈ, нарочито у Словенији. Каже се да у Словенији између покрајинског руководства Партије и покрајинског руководства СКОЈ-а не постоји узајамно предстваништво, и да се комунистичка омладина у Словенији „мора стално и жестоко борити против опортунистичких, федералистичких и антикомунистичких тенденција већине чланова Покрајинског секретаријата КПЈ, и да се ова борба нарочито заострила кад су ти људи у местима око Љубљане на изборима иступили с режимским странкама – и радикалима, са заједничком листом. Покрајински секретаријат СКОЈ-а и Месна група СКОЈ-а у Љубљани бојкотовали су ове изборе, на којима је апстинирало преко 50% свих оних људи који су имали право гласа.”²³ У овом извештају се још каже да је Покрајински секретаријат КПЈ ометао легални рад СКОЈ-а, да је иступао против економске борбе и био против економ-

20 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-1.

21 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-1. (У ново руководство СКОЈ-а ушли су Светозар Поповић, Драгољуб Миловановић), Иван Владимировић, (Рајко Јовановић), Петровић (Никола Јовановић) и Авабум (Антон Шмит). Према извештају који је за Трећи конгрес КИМ-а поднео Никола Ковачевић, Прва земаљска конференција СКОЈ-а, са краја августа 1921. године, изабрала је у руководство СКОЈ-а: Драгољуба Миловановића, Рајка Јовановића, Николу Јовановића, Братислава Деметровића и Чеду Кузмића; за Србију – Николу Ковачевића, за Босну – Франу Партеа, за Хрватску – Златка Шнајдера и Месића, и за Словенију Цирила Штукеља и друга Франце Клопчича. (А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-2).

22 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1922/5-2.

23 Исто.

ских интереса младих радника. Они су скојевце сматрали анархистима и чинили су све да такву слику о њима добију и сви други радници. Наравно, СКОЈ-у није било нимало лако да докаже супротно.

Када је Покрајински секретаријат КПЈ за Словенију одлучио да учествује на изборима на заједничкој листи с десним социјалистима, образлажући своју тактику потребом јединственог фронта, коју је КПЈ већ била усвојила, Покрајински секретаријат СКОЈ-а за Словенију одлучио је да бојкотује ове изборе и повео је енергичну акцију легалним и илегалним лецима, паролама и говорима. У томе га је подржало и Централно руководство СКОЈ-а.²⁴

Судећи према овако енергичном супротстављању скојеваца покрајинском вођству КПЈ за Словенију, може се закључити да је СКОЈ у Словенији стварно био веома јака и класно и идејно релативно зрела илегална омладинска комунистичка организација.

Из Извештаја Николе Ковачевића о раду СКОЈ-а види се и како се у две године после Обзнане развијала и сама илегална КПЈ, и то детаљно по покрајинама: у Хрватској и Славонији, Босни и Херцеговини, Србији, Македонији и Словенији. У посебном делу детаљно су дате и илегалне активности илегалних организација СКОЈ-а и КПЈ са посебним освртом на постојећи економски положај југословенске радничке класе и југословенске пролетерске омладине. Посебно се говори и о Акцији за помоћ гладнима у Русији, о легалној штампи, раду међу интелектуалном омладином, везама са иностранством, са Коминтерном и КИМ-ом, а такође и о противничким омладинским организацијама. Ту се пре свега мисли на фашистичке омладинске организације.²⁵

Поменути извештај открива нам да су од новембра 1922. године илегалне организације СКОЈ-а постојале: у Београду, Ваљеву, Нишу, на Чукарици, у Чачку, Сарајеву, Дервенти, Новом Саду, Броду и Загребу, а такође и у Љубљани и Загорју, у Трбовљу, Храстнику и Марибору. СКОЈ је, према овом извештају, имао 402 члана и легалне организације СКОЈ-а, осим у наведеним местима, још и у Крушевцу, Ужицу, Смедереву, Зеници и Јесеницама, са укупно 2.860 чланова.²⁶

Свој став о незавидној ситуацији у КПЈ, СКОЈ је изнео у Резолуцији своје Централне управе о спору у КПЈ.²⁷ У њој се у 18 тачака објашњава како Савез комунистичке омладине Југославије гледа на идејне и фракцијске сукобе у руководству КПЈ. За СКОЈ је криза у КПЈ сложен процес и има више врста спорова: принципијелних, тактичких и личних. Ова испреплетеност сукоба интереса, идеја и жеља учинила је да су сви покушају да се криза реши били до тог времена неуспешни. Ни малобројне антифракцијске снаге, које су се у КПЈ тада тек стварале, нису биле у стању да успешније утичу на сукобе између левике и деснице. Овде се такође истиче да до тог времена и сама Комунистичка интернационала није довољно озбиљно схватала сукобе у руководству КПЈ.

Скојевци су сматрали да је криза у КПЈ почетком 1923. године била достигла свој врхунац. Сматрали су да је због њене сложености могуће овај веома значајан и тежак проблем из југословенског комунистичког радничког покрета решити само издвајањем сваког од ових спорова у посебан предмет дискусије и одлучивања, и решавањем сваког посебно постићи задовољавајући резултат. На жалост, тог схватања нису били ни Коминтерна ни сама КПЈ. СКОЈ је главне узроке

24 Исто.

25 Исто.

26 Исто.

27 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/2. Такође постоји и Резолуција о спору у НРПЈ. Она је у ствари редигована Резолуција о спору у КПЈ.

сукоба у руководству КПЈ видео у њиховој недовољној револуционарној снази, у њиховој нејасној револуционарној тактици, нарочито после Обзнане, и у великој депресији чланства, у коју је запало после опортунистичког понашања руководства КПЈ у вези са прогонима комуниста и истакнутих бораца револуционарног радничког покрета, до којих је дошло после доношења Обзнане. Чланство је било разочарано у вођство КПЈ и врх сопственог покрета у целини. У спору око седишта руководства КПЈ: Беч или Београд, чланство је било за Београд, а десница руководства покрета за Беч. Наравно, чланство овакво понашање сопственог руководства није прихватало. За узрок кризе у КПЈ сматран је и спор који је избио у емиграцији око вођства у Партији, који је касније пренет и у земљу. Узрок кризе у КПЈ био је и велики идејни и организациони хаос у покрету који је због сукоба руководства КПЈ у то време достигао кулминацију.

Према СКОЈ-у, први спорови у КПЈ појавили су се још 1921. године у неслагањима око налажења кривца за пораз против буржоаске власти крајем 1920. године и у неслагању око прихватања илегалне организације како би покрет и даље био у стању да настави класну борбу радника.

Гледајући на идејне разлике које су у руководству КПЈ постојале још од стварања СРПЈ(к), може се рећи да су и корени фракцијских борби у КПЈ у ствари били зачети још у то време. Међутим, прави, конкретни, кључни узроци за спор у Партији, према скојевцима, налазили су се у неслагању руководства око борбене тактике покрета, у оцени ситуације у земљи и процени квалитета и снаге покрета да се у таквој ситуацији најуспешније бори.

Као што даје сопствене ставове о спору у КПЈ, ова резолуција СКОЈ-а о стању у КПЈ даје и преглед настојања антифракцијских снага да сукобе у руководству КПЈ смире. Тако се каже да је на Пленуму од априла 1921. године опозиција вођства Партије оштро критиковала тактику и тактичке грешке вођства КПЈ, и то у духу закључака Југословенске комисије Комунистичке интернационале, донетих 1921. године на захтев левице КПЈ. Насупрот већини Централног и Извршног одбора КПЈ, Коминтерна је захтевала илегални статут КПЈ, фракцијски рад у синдикатима, енергичну парламентарну тактику и јасне погледе на политичку ситуацију. Јунски Пленум ЦК КПЈ 1921. године, према овој Резолуцији, реализовао је главне организационе захтеве опозиције, и Партија је добила свој Статут и одлуке о синдикалној и парламентарној политици. Међутим, прогони комуниста у земљи онемогућили су сваки озбиљнији револуционарни рад и комуниста и радничких организација. Привремено су били умирени и међусобни сукоби у руководству КПЈ, али не задуго.

Иако је појачани терор буржоаске власти против комуниста у земљи својом тежином за кратко време зауставио и фракцијске сукобе у руководству КПЈ, ови сукоби су ипак убрзо обновљани и настављени. А како је то тада изгледало, најбоље се види из првог дела одлуке Југословенске комисије Комунистичке интернационале о раду Централног извршног одбора КПЈ.

Прецизнији став СКОЈ-а према фракцијским сукобима у КПЈ дат је и у његовој резолуцији поднетој Југословенској комисији КИ, коју је она прихватила и потврдила. А то значи да су били на линији Коминтерне. А ово све даље значи да су били и на линији левице, па је самим тим СКОЈ израстао у још једну леву снагу југословенског радничког комунистичког покрета. То је, наравно, створило додатну нетрпељивост у његовим односима са десним снагама и с руководством КПЈ, и са синдикалним организацијама где су десни имали велики утицај.

СКОЈ је сматро да Бечка конференција КПЈ није превазишла сукобе у КПЈ, већ да их је још више продубила и заострила. Такође је сматрао да су и лични моменти на њој преовладавали, и да се са тог полазишта никада није могло постићи

помирење. Због тога што су сви проблеми и питања били и принципијелне, и тактичке, и личне природе, они су и морали да остану нерезрешени и наставили су да покрет цепају у леву и десну фракцију.²⁸

Сам СКОЈ, иако је на Бечкој конференцији друкчије закључено, није се сложио ни прихватио да је општа оријентација КПЈ била, због сукоба у руководству, некомунистичка, већ да је сама њена борбена пракса била недовољно револуционарна, а да је, иначе, на исправном путу. СКОЈ, такође, није прихватио ни закључак да је Заменички централни извршни одбор КПЈ био сасвим пасиван и да је очекивао амнестију и мирно легализовање КПЈ. Према њему, Заменички централни извршни одбор је погрешно што није интензивирао и свој илегални рад, али се његова партијска политика није ни у једном моменту ослањала на горње илузије.²⁹

Савез комунистичке омладине Југославије је својом Резолуцијом о спору у КПЈ недвосмислено осудио и нови Централни извршни одбор КПЈ који је изабрала Бечка конференција КПЈ. За њега и ово ново руководство КПЈ носило је све мане оног руководства изабраног у јеку личних и фракцијских борби у руководству КПЈ. „Његов ауторитет и његова активност били су сасвим недовољни да би могло успешно да руководи било Партијом било покретом.“³⁰

Према СКОЈ-у, „криза у илегалној Централни огледа се и у легалној Партији.“³¹ (...) „Легализована НРПЈ³² била је врло слаба. Она је била неспособна и организационо и акционо. Илегална контрола је несистематска и слаба. Централни извршни одбор КПЈ, сам без иницијативе не даје ни легалној Партији да се акционо исказе, тако да је и у њој пуно мртвило и застој.“³³

За СКОЈ је и синдикална политика КПЈ била веома слаба и недоследна. КПЈ је, без свог илегалног апарата и без хелија, имала веома слаб утицај на синдикалне организације и на синдикални покрет у целини, тако да је у њему владала пуна идејна конфузија због чега је веома брзо и значајно јачао и опортунизам у синдикатима. То га је још више удаљавало од КПЈ и њених револуционарних програма. Без довољно утицаја у синдикатима, без ослоња на комунистичка језгра у њима, КПЈ није била у стању ни да спроводи своју политику у њима.

Оваква оцена СКОЈ-а о КПЈ и њеном раду у сопственој легалној организацији НРПЈ и у Независним синдикатима била је заиста веома оштра и углавном недовољно заснована на објективним оценама. Процењивана је не само идејна снага КПЈ већ и могућности њеног утицаја на шире радничке и народне масе, а поготово с обзиром на јачину терора од стране буржоаске власти којем је КПЈ била изложена.

Овај оштар и принципијелан суд СКОЈ-а о КПЈ и њеним могућностима није деловао охрабрујуће не само на чланове Партије већ ни на највећи део чланова СКОЈ-а. Свима који су били у стању мало дубље да гледају на објективне могућности за класну борбу против буржоазије лако је било да схвате да ни овакав СКОЈ, какав је био, није у стању да са оваквом Комунистичком партијом лако нађе заједнички језик ни у теорији, ни у пракси.

28 Цео текст који говори о Резолуцији у највећој мери је њена оригинална мисаона структура (А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/2).

29 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/2.

30 Исто.

31 Исто.

32 Исто.

33 Исто.

Међутим, очигледно је да је СКОЈ у овом времену по класној зрелости и организационој способности ипак био изнад КПЈ која се губила у међусобним сукобима свог руководства. То потврђује и чињеница да је и сама Коминтерна прихватила оцене СКОЈ-а о КПЈ, а не оцене о истој ствари од левике или деснице у руководству КПЈ и да је у највећој мери баш на основу информација добијених од СКОЈ-а изградила своје мишљење о тој ситуацији и своје препоруке за њено решавање. Овде се мисли на ону активност Коминтерне која је спроведена у Југословенској комисији њеног Извршног комитета.

Савез комунистичке омладине Југославије је и званично усвојио Резолуцију о сукобу у КПЈ. У њој је имао озбиљне примедбе и на политику КПЈ у погледу јединственог фронта, и на став организационог јединства синдиката. Сматрао је да је пуна недоследности и да се и у пракси није спроводила онако како је била планирана. Замерао је и што су фаворизоване измене постојећих програма у корист опортунистичких тенденција, што је нарочито дошло до изражаја у Савезу графичких радника Југославије³⁴ и у Савезу металских радника Југославије,³⁵ често спроводи политику Драгише Лапчевића, иако то отворено не признаје.³⁶

Партијском руководству СКОЈ замерао је и то што је у погледу ликвидаторских покрета, као што је био онај у Словенији, заузимала неодлучан став и омогућила да се у словеначким масама створи убеђење да КПЈ подржава опортунистичко понашање вођства КПЈ у Словенији.

У овој резолуцији о сукобу у КПЈ оштро се говори о односу КПЈ према СКОЈ-у. За тај однос се каже да није увек био задовољавајући, да код многих водећих чланова КПЈ влада велико неповерење према СКОЈ-у. Оштро се критикује и тежња КПЈ да се међусобно заступништво са СКОЈ-ем не примењује, као и препоруке и тежње Партије да се СКОЈ укључи у њену фракцијску борбу. У оцени грешака КПЈ полазило се од тога да је СКОЈ према КПЈ увек имао коректно држање.

Од свих грешака које је КПЈ чинила према комунистичкој омладини, СКОЈ-у је најтеже падало одступање од комунистичке тактике и препорука и директива Комунистичке интернационале. Овакво држање СКОЈ-а зато је било прихватљиво и за Југословенску комисију Извршног комитета Комунистичке интернационале.³⁷ Оно што је СКОЈ рекао Коминтерни о КПЈ, то је била полазна основа за њену укупну оцену, јер се уклапало у актуелну политику међународног комунистичког центра.

И у овом документу СКОЈ сматра да се криза у КПЈ може решити што непристраснијим ликвидирањем свих спорова и привлачењем свих комунистичких снага у практичне акције, а такође и енергичним спровођењем одлука Бечке конференције о суђењу члановима који су се компромитовали за време „белог терора“. Такође је тражено да се укину и поделе у вођству КПЈ на оне у земљи и оне у иностранству, да целокупно руководство иде у земљу, а да у иностранству остану само техничка лица.³⁸ Тражено је и пуно организационо заступништво СКОЈ-а и КПЈ, и обавеза за партијске чланове да до 24 године буду чланови СКОЈ-а и да

34 Исто.

35 Исто.

36 Исто (Драгиша Лапчевић је напустио КПЈ непосредно пред изборе за Уставотворну скупштину новембра 1920. године. Залагао се за програмска начела Српске социјалдемократске партије и све више се удаљавао од КПЈ, а од 1921. године приступио је Социјалистичкој партији Југославије).

37 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/2.

38 Исто.

раде у омладинском покрету. Захтевано је и да политичке директиве КПЈ буду обавезне и за СКОЈ и да Коминтерна преко свог делегата у самом руководству КПЈ контролише његов рад.³⁹

Иако је сматрао да је у овом периоду своје стварно тешке позиције, и због терора буржоаске власти и због унутрашњих слабости, КПЈ имала и доста позитивних резултата, и да је доста успешно изградила свој илегални апарат, као и да је доста успешно повезала чланство Партије са Централним руководством, а такође и са масама радника и сиромашних сељака, за СКОЈ све то ипак није било довољно. То није било ни у планираној ни у потребној мери. Утицај комуниста у легалним организацијама радничке класе били су углавном слаби и недовољни. Полицијски прогони уништавали су све што им је личило на активност комуниста, а поготово што им је личило на покушај новог организовања домаћег револуционарног радничког покрета.

Разлози што се КПЈ недовољно брзо преоријентисала на илегални рад налазили су се и објективно узето и у њој самој. Била је углавном уска и секташка организација и није имала ни они своју нову ширину коју су од ње захтевали нови услови класне борбе, а који су били диктирани од буржоазије. Није имала ни своју нову политичку платформу, која би омогућила да се ради на два колосека: илегално и легално, и са радничком класом и са другим напредним друштвеним снагама, и сиромашним сељацима и национално угњетеним масама.

СКОЈ је сматрао да је КПЈ излаз за успешнији револуционарни рад морала да нађе у стварању једне нове легалне радничке партије, и у томе јој је колико год је могао помогао. Средином децембра 1922. године на Пленуму Централног партијског већа одлучено је да се створи легална радничка партија. За њену оснивачку конференцију утврђен је био чак и датум одржавања – 7. јануар 1923. године. За стварање једне нове легалне партије југословенске радничке класе залагала се и сама Коминтерна. Тако је створена „Независна радничка партија Југославије” (НРПЈ). Сличну организацију створио је тада и СКОЈ. То је био СРОЈ.

Већ 18. марта 1923. године Независна радничка партија Југославије изашла је на изборе за Народну скупштину,⁴⁰ и у невиђеном терору буржоаске власти истакла своје кандидатске листе у 15 изборних округа и у два града. Где то није могла, тражила је да се избори бојкотују. Руководство КПЈ је овакав резултат на изборима, ваљда упоређујући га са успехом на изборима 1920. године, оценило као неуспех. Одлучено је да се упорније ради на стварању организација НРПЈ где год за то постоје услови, и на политичком изграђивању маса у правцу програма које је пропагирала НРПЈ.

Како је независна радничка партија Југославије основана на истим идејним и програмским принципима као што је то била у легалним условима и сама КПЈ, она стварно није могла много да учини ни у сопственој организационој изградњи, ни у продору међу радничке, сељачке и национално угрожене масе. Услови за њен раду били су толико тешки и опасни да је могла да буде само јавна трибина за илегалну КПЈ. Али и као таква она је за покрет имала велики значај.

За јуни 1923. године била је заказана и Прва земаљска конференција НРПЈ. Крајем 1923. године Независна радничка партија Југославије имала је 95 организација и око 3.500 чланова.⁴¹ На Општинским изборима од 19. августа 1923. године

39 Исто.

40 Полиција је на основу поверљивих наредби Владе забрањивала све зборове, конференције и скупове организација НРПЈ. Забрањивала јој је да растура и своје изборне прогласе. Хапсила је њене агитаторе и посланичке кандидате чак и на сам дан избора. Због тога је сваки њен успех на овим изборима стварно био велики успех.

41 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/2.

она је имала, с обзиром на услове у којима је изашла на изборе, запаженији успех него на изборима од 18. марта исте године. Истакла је своје листе само у 18 градова и добила је 13 општина, 35 одборничких места и 5.100 гласова. На први поглед то није био велики резултат. Али с обзиром да се радило о илегалној политичкој организацији која је на изборе изашла под другим именом, резултат је био стварно импресиван.

У склопу Независне радничке партије Југославије обновљен је и женски пролетерски покрет, а у оквиру Независних синдиката створене су, на иницијативу СКОЈ-а, организације Социјалистичке радничке омладине Југославије (СРОЈ), а мало касније и њихова централна истанца.

Овај период прилагођавања СКОЈ-а и КПЈ илегалним условима класне борбе како показују њихова конгресна документа завршава се за СКОЈ његовим Другим конгресом (24-26. јун 1923. године) и борбом за спровођење одлука овог конгреса, а за КПЈ – њеном Трећом земаљском конференцијом (почетак јануара 1924. године) и борбом за реализацију одлука и задатака које је ова конференција поставила и пред КПЈ и пред југословенску радничку класу. Док је Други конгрес СКОЈ-а означавао заокружење својих илегалних организација и своје пуно класно сазревање у новим условима, Трећа земаљска конференција КПЈ је, у ствари, и своје чланство и своје руководство увела у најтежа идејна разилажења и у најбеспринципијелније фракцијске сукобе.

У Извештају Централне управе СКОЈ-а, који је припремљен за Други конгрес СКОЈ-а,⁴² најпре се процењује да се од Љубљанске конференције СКОЈ-а услови живота и рада пролетерске омладине нису нимало променили боље. Напротив, они су се због појачаног терора буржоаске власти и изигравања радничког законодавства од стране послодаваца постепено све више погоршавали. Наручу послодавцима ишле су чак и саме инспекције рада. Изузетак су били само млади рудари у Словенији, који су имали јаку и чврсту омладинску комунистичку организацију. Али у Словенији су биле и најјаче непријатељске организације.⁴³ У Словенији су управо синдикати и Партија сметали СКОЈ-у. И да СКОЈ Словеније није имао заиста чврсту организацију, млади словеначки комунисти не би се могли ни одржати, а још мање револуционарно радити. Лакши дани и за живот СКОЈ-а и за живот КПЈ у Словенији наступили су тек кад су из руководства Партије Словеније протерани опортунисти.

За разлику од скојеваца у Словенији, скојевци Србије и Босне и Херцеговине имали су у свом илегалном престојавању много лакши посао. И код њих је подршка старијих комуниста имала само морални карактер, старији другови им нису сметали, али су у овим крајевима и илегалне и легалне организације СКОЈ-а биле сопствено дело пре свега самих скојеваца.

Легалне организације СКОЈ-а, прво су, у априлу 1922. године, створене у Словенији. Мало касније овакве организације су створене и у Босни. У августу су легалне организације СКОЈ-а створане и у Србији. Оне у Словенији и Босни и Херцеговини полиција је врло брзо растурила и више се нису могле поново легализовати, иако се на томе непрестано радило. Али је зато Савез радничке омладине Југославије проширивао своју активност још у већој мери у Србији, а затим у Хрватској и Македонији. Од омладинског савеза у Босни затражено је да своју активност прошири на Далмацију. Ипак је у Словенији почело да се ради и полулегално. То је била нова могућност за револуционарни рад.⁴⁴ Све у свему, СКОЈ је, иако споро, ипак непрестано напредовао.

42 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-1.

43 Исто.

44 Исто.

У овом извештају за Други конгрес СКОЈ-а говори се и о смрти секретара СКОЈ-а Драгољуба Миловановића. Каже се да је то био најтежи ударац за Савез и да је после његове смрти дошло до веома брзе промене више секретара и руководиоца СКОЈ-а, готово целокупног Извршног одбора. Остао је само један из старог руководства у новом извршном одбору СКОЈ-а. Ова промена је у великој мери утицала и на квалитет међусобних односа КПЈ и СКОЈ-а. Појачан терор и радикалније ново вођство младих југословенских комуниста узроковали су и нове проблеме.

У Извештају се констатује поред осталог и то да од сукоба у Партији није био поштеђен ни Савез комунистичке омладине Југославије и да је и он, без обзира на то што се увек водило рачуна да се омладина не увлачи у партијске конфликте, неретко био у мањој или већој мери у њих увлачен. Мањи број скојеваца ипак је повремено био умешан у сукобе партијског руководства и увучен у његове фракцијске борбе. Иако је СКОЈ увек био наклоњен левици у руководству КПЈ и често се у сукобу налазио на њеној страни, иако је то више било због истог приступа политичкој линији и проблемима, а не због саме подршке левике, увек је у таквим ситуацијама било и присталица деснице. Неки су се из редова СКОЈ-а, незадовољни и разочарани у партијско и сопствено вођство, чак и пасивизирали и напуштали покрет.

Укупно узет, извештај за Други конгрес СКОЈ-а отворио је простор и дао смернице и за рад Конгреса и за даље вођење класне борбе, а такође и за бољу сарадњу СКОЈ-а и КПЈ.

Међутим, за конкретни рад Другог конгреса СКОЈ-а посебни програмски значај имају и саме припреме за Трећу земаљску конференцију КПЈ у којима је и СКОЈ такође активно учествовао.

Трећој земаљској конференцији КПЈ претходиле су две значајне пленарне седнице. Обе су одржане у Бечу. Прва је одржана у јуну 1922, а друга у мају 1923. године. Оба пленума одржана су у знаку оштрих фракцијских сукоба између левике и деснице у руководству КПЈ. На првом пленуму изабрано је десничарско руководство, а на другом су у руководство КПЈ изабрани чланови левике. Такво стање је проузроковало још оштрију конфронтацију, па да се у сукобе руководних снага КПЈ убрзо морала умешати и Коминтерна.

На иницијативу и интервенцију Коминтерне почеле су у КПЈ озбиљније да јачају и антифракцијске снаге. Тиме је, у ствари, започела и озбиљнија борба против фракцијских сукоба у руководству КПЈ и стварање једне нове средње партијске програмске оријентације са већим левим акцентом.

Привремено смиривање сукоба у руководству КПЈ, до којег је дошло после завршетка Треће земаљске конференције КПЈ, довело је до нешто интензивнијег рада и КПЈ и СКОЈ-а, и југословенског радничког покрета у целини. Њихов се ра све више осећао не само у радничким масама, већ и у редовима сиромашних сељака и других нарочито економски угрожених друштвених групација.

Међутим, како су се фракцијски сукоби поново разбуктавали, нарочито око облика рада синдиката и у синдикату и око рада нове легалне Партије, било је неопходно да се организује нова Земаљска конференција КПЈ на којој би се решила сва спорна питања. Тако је дошло и до Треће земаљске конференције КПЈ. Она је одржана у Београду (децембар 1923 – јануар 1924. године).⁴⁵ Конференција је расправљала о скоро свим спорним питањима у КПЈ. У вези с њима донете су и одговарајуће резолуције и одлуке. Овом приликом резолуције левике прихваћене

⁴⁵ О Трећој земаљској конференцији КПЈ видети више у Историјском архиву КПЈ, том II, Београд 1950.

су огромном већином гласова. На страни левице били су и представници СКОЈ-а и чланство КПЈ. Све ове резолуције су у почетку наредне године (1924.) изнете пред чланство НРПЈ. И чланови НРПЈ су, овога пута, преко референдума, усвојили Резолуције Треће земаљске конференције КПЈ, које је на самој конференцији предложила њена левица. Веровало се да ће после овако масовне подршке новом вођству КПЈ покрет најзад бити јединствен.

Трећа земаљска конференција КПЈ, с обзиром да је заузела ставове о свим битним актуелним питањима и проблемима покрета, била је, за југословенски револуционарни раднички покрет, веома значајан скуп. Иако није до краја отклонила ниједан узрок сукоба у руководству КПЈ, ова конференција је ипак отворила пут за њихово превазилажење и, што је било најзначајније, започела је организовање снага које су то решавање требале саме да понесу. Према документима ове конференције, које је објављивала и легална радничка штампа, може се стећи увид у укупан њен рад, а такође и у све њене резолуције, одлуке и закључке.

За даљи рад КПЈ, тиме и за њене односе са Савезом комунистичке омладине Југославије, битна је и резолуција „Политичка ситуација и непосредни задаци”.⁴⁶ Из ње наводимо два посебна дела: Први део процењује ситуацију у земљи и у КПЈ и говори да је „стање у радничком покрету уопште веома лоше. Раднички покрет је организационо и духовно поцепан. Ова поцепаност онеспособљава пролетаријат за акцију и борбу против офанзиве капитала и социјалне и политичке реакције. У оваквој ситуацији парола јединственог фронта свих пролетерских организација намеће се као једна насушна потреба. И не само јединство у акцијама већ и организационо јединство синдикалног покрета постало је животна потреба пролетаријата Југославије. Због поцепаности у синдикалном покрету не само да је отежано пролетаријату да се с успехом брани од насиља белог терора већ и да успешно води штрајкове...”⁴⁷

Други део ове Резолуције о политичкој ситуацији и непосредним задацима, на који желимо да скренемо посебну пажњу, због свог значаја за будући рад КПЈ (НРПЈ) и СКОЈ-а (односно СРОЈ-а) и за њихове међусобне односе, јесте онај који прецизира задатке за даљи рад. У том делу се, поред осталог, каже да „Независна радничка партија Југославије поставља као нове задатке: 1. да се води борба против политичке и социјалне реакције, против белог терора и насиља, а пре свега да се води борба за укидање Закона о заштити државе и свих других изузетних закона и мера који онемогућавају организовану класну борбу пролетаријата, право коалиције и штрајка и право на легалан рад радничке Партије и радничких синдикалних организација; 2. да се бори за амнестију за све политичке и војне кривце као и за слободан повратак македонских емиграната, за амнестију свих оптужених и осуђених у аграрним немирима, за укидање свих политичких прогањања; 3. да се енергично бори за решавање националног питања у Југославији. Борећи се против данашњег реакционарног устава, Партија је дужна да води борбу за обезбеђење права свакога народа да се самоопредели, са свима консеквенцама које то право за собом повлачи; она је дужна да покаже пролетаријату да национално питање у Југославији није питање обичне ревизије устава, већ да се мора из основа изменити садашње стање и створити такво о коме ће се суверено манифестовати воља свију народа Југославије да удружено живе у једној федерацији радничко-сељачких република; али је Партија дужна да каже да се ово може остварити једино заједничком револуционарном борбом радника и сељака за радничко-сељачку владу. Конференција налаже Партији да о овом питању изради

46 Историјски архив КПЈ, том II, Београд, 1950, стр. 60-89 (60-67).

47 Историјски архив КПЈ, том II, Београд, 1950, стр. 64.

свој програм по националном питању; 4. да што пре изради аграрни програм, да посвети највећу пажњу раду на селу и да ради на ослобођењу сеоског радног становништва од духовног и политичког утицаја експлоататора и свих буржоаских партија придобијајући их и за свој програм и методе своје борбе; да пропагира идеју о јединственом фронту радника и сељака и парољу радничко-сељачке владе. Један од најважнијих услова за успешну примену пароле радничко-сељачке владе међу ширим масама на селу лежи у енергичном раду свих револуционарних пролетера, у синдикатима пољопривредних радника, чије стварање Партија мора помагати; савези пољопривредних радника морају поред осталих својих задатака имати и тај да разносе парољу радничко-сељачке владе и шире сељачке масе; (...). Ради постизања овог циља Партија је дужна да ступа у везу и са свима левичарским елементима из сељачких организација које постоје у Југославији⁴⁸

У осталим тачкама овог дела Резолуције обухваћени су и сви други проблеми са којима се југословенска радничка класа у својој борби против буржоазије сретала. За сваки од ових проблема утврђен је и конкретни задатак и начин, време, место и људи који треба да га изврше.

Да би постављене задатке извршила КПК је морала да постане организација маса, да пре свега око себе прикупи индустријски пролетаријат, али и да свој духовни, идејни и организациони утицај прошири и на сав остали пролетаријат и сиромашне масе села и града.

У ово време, а то је била 1924. година, КПЈ је већ била изградила свој илегални апарат и успоставила чвршће везе између организација и руководства.⁴⁹ И Коминтерна је потврдила ставове левике које је усвојила Трећа земаљска конференција КПЈ.⁵⁰ И пово руководство КПЈ је имало сасвим јасне задатке и програме.

На Трећој земаљској конференцији КПЈ потпуно се схватило да се мора довести до краја изградња илегалне кадровске политике и да се мора створити домаћа илегална кадровска Партија, онаква каква је већ тада био СКОЈ, и то на принципима демократског централизма какве је поставила Комунистичка интернационала. Све то је било детаљно разрађено и регулисано у резолуцијама, одлукама и задацима које је ова конференција усвојила. На овој конференцији било је такође утврђено и то да се изгради таква КПЈ која ће бити на принципима демократског централизма, бити руководећа снага целокупног југословенског радничког покрета. Тражено је да се то оствари формирањем партијских ћелија у предузећима и оријентацијом пре свега на индустријски пролетаријат, као кичму револуционарног покрета, и повезивањем са масама и масовним легалним организацијама, а такође и комбиновањем илегалних са легалним облицима рада. У том смислу ишле су и све препоруке и одлуке Комунистичке интернационале из тог времена. Тражено је да се систематски подиже и школује сопствени руководећи кадар, иако то није била препорука Коминтерне, јер се схватало да су велике слабости у раду КПЈ биле последица не само њених унутрашњих грешака већ и погрешних интервенција Коминтерне, преко њених кадрова упућених у КПЈ, иако се о томе

48 Исто, само стр. 65-67.

49 У то време илегална КПЈ је имала више од 1000 чланова.

50 Коминтерна се једино није сложила о оцени Југославије. Није прихватила мишљење „да стварање Југославије лежи у правцу историјског прогреса и да је у интересу класне борбе пролетаријата“. Тражила је издавање Хрватске, Македоније и Словеније из Југославије „творевине западноевропског империјализма“, и да је треба разбити. Коминтерна је тада имала погрешно мишљење и о решавању националног питања у Југославији. Ова грешка је исправљена тек 1935. године.

није отворено говорило. Ова земаљска конференција представљала је велик преокрет у револуционарном раду КПЈ.

Оно што је за КПЈ била Трећа земаљска конференција, то је за Савез комунистичке омладине Југославије био Други конгрес.

Други конгрес СКОЈ-а одржан је од 24. до 26. јуна 1923. године у Словенији. Конгрес је у целости, каже се у „Резолуцији о економској борби радничке омладине”, прихватио одлуке Трећег конгреса Комунистичке интернационале младих о економској борби радничке омладине. Тиме је примио и све актуелне економске задатке које је поставила Комунистичка интернационала младих.⁵¹

У овој резолуцији даље се каже да су „Главни раднички савез”⁵² и „Струковна комисија”⁵³ издавали економску борбу радничке омладине Југославије. Они су се често преко својих повереника борили против економских захтева радничке омладине и нису показивали нимало интересовања и воље за спровођење Закона о заштити радника и заштити младе радне снаге. Радничкој омладини помагао је једино Централни раднички синдикални одбор Југославије.⁵⁴

У четвртом делу поменуте резолуције тражено је да се по свим синдикалним организацијама организују омладинске фракције и да се у њима створе ћелије СКОЈ-а, и то само тамо где нису постојале организације СРОЈ-а.⁵⁵

Као што се види, и овај економски програм СКОЈ-а није био прављен на основу одговарајућег програма КПЈ, већ на основу програма Комунистичке интернационале младих. Све резолуције које је усвојила Трећа земаљска конференција КПЈ, зна се, биле су дело левице, која је, као и СКОЈ, такође била у непосредној вези са међународним комунистичким центром. Због тога су све резолуције Другог конгреса СКОЈ-а које су биле усвојене биле прилика да млади радници Југославије следе међународну комунистичку платформу.⁵⁶

Други конгрес СКОЈ-а усвојио је и нови Статут Савеза, који је у неким деловима такође битан за међусобне односе КПЈ и СКОЈ-а.⁵⁷ У члану 1 Статута каже се да „чланом СКОЈ-а може бити само онај млади радник који у потпуности прима програм Комунистичке интернационале, Комунистичке интернационале младих и њене секције СКОЈ-а”.⁵⁸ Као што се види, СКОЈ скоро да се није ослањао на политику и програме КПЈ. И даље се, такође, иде по Статуту КИМ-а,⁵⁹ и сам Статут СКОЈ-а који је усвојио и његов Други конгрес, такође је примењена копија Статута Комунистичке интернационале младих.

51 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-4. (Резолуција о економској борби радничке омладине).

52 ГРС је био руководећи орган Реформистичког синдикалног покрета.

53 Струковна комисија је била орган синдикалног руководства у Словенији до Првог светског рата. Обновила је рад крајем 1918. године. Одбила је да учествује на Синдикалном конгресу уједињења, који је одржан у априлу 1919. године. Од јуна до децембра 1920. године била је у саставу ЦР СВЈ. У јануару 1902. године Струковна комисија је ушла у ГРСЈ, а октобра 1925. године у УРССЈ.

54 На иницијативу Заменичког извршног одбора КПЈ, септембра 1921. године, створен је „Међусавезни синдикални одбор Централних радничких синдиката Југославије (МСО ЦРСЈ), у ствари, то је био легални настављач ЦР СВЈ. Од јануара 1923. године то је ЦР СОЈ (Независни синдикати). Крајем 1922. године имали су 30.000 чланова.

55 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-4.

56 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-1, до 8-8.

57 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-9.

58 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-9.

59 Ради упоређења видети Статут КИМ-а у књизи „Коминтерна, КИМ и омладински покрет 1919-1943”, Зборник докумената, Москва, 1977, књ. II, стр. 116-118.

У Статуту који је донео Други конгрес СКОЈ-а, о односу са КПЈ говори само члан 33 из дела VII (везе). У њему се каже само толико да ће „у духу одлука конгреса КИ и КИМ-а све организације СКОЈ-а одржавати везу са организацијама КПЈ путем међусобног заступства”.⁶⁰ Сарадња са КПЈ и овом приликом ни у документима КПЈ ни у документима СКОЈ-а није детаљније разрађена и продубљена. Однос СКОЈ-а и КПЈ и даље је био као и раније остављен вољи њихових руководећих снага.

За Савез комунистичке омладине Југославије, у време његовог Другог конгреса, Комунистичка омладинска интернационала била је једини прави представник револуционарног пролетаријата и једини прави заштитник широких слојева радног народа, вароши и села.⁶¹

За међусобни однос КПЈ и СКОЈ-а важно је још и то што је Други конгрес СКОЈ-а донео и одлуку: „Да се СКОЈ не меша у фракцијске обрачуне у КПЈ, већ да иде правим путем, а против фракција”.⁶² Таква одлука је донета због тога што је „стање у Партији било горе негс икада” и што се „жеље Бечке конференције у погледу консолидације у Паргији нису испуниле”. Обе фракције говоре „да је забрањено водити кортешку борбу, али се она даје опазити и са једне и са друге стране”. Затим говоре „како се врши саботажа од оне стране која нема вођство Партије у рукама”, а није искључено да би саботажу вршила „она друга страна да није у вођству”. (...) „Она група која није у вођству заступа становиште да КПЈ треба да буде орган НРПЈ, дакле подређена НРПЈ. А група која је у руководству заступа супротно мишљење.”⁶³ Тиме се, у ствари, СКОЈ изоловао и од леве и од десне фракције. Хтео је да буде авангарда у покрету, а у ствари био је ван покрета.

У таквим условима за СКОЈ је стварно било најбоље да се не меша у фракцијске борбе партијског руководства. У пракси, то је ипак била само ларола. Један од најистакнутијих активних чланова Партије у СКОЈ-у, у то време, био је Рајко Јовановић, а он је био, зна се, једна од кључних личности леве у руководству КПЈ. СКОЈ је у ствари најчешће био уз левицу и због тога што је са њом одржавао чвршће контакте него са десницом. Али то је збунило чланство СКОЈ-а, јер неутралности СКОЈ-а према фракцијама једва да је било.

После Треће земаљске конференције КПЈ и Другог конгреса СКОЈ-а, и КПЈ и СКОЈ углавном су радили на спровођењу својих резолуција, одлука и задатака. У условима великог терора буржоаске власти, све њихове резолуције, одлуке и задаци остајали су углавном само још један неостварен програм.

Како се у СКОЈ-у признаје, „прилике под којима се ради” (...) „нису се ни мало измениле од оних које су биле пре прошле седнице Централне управе”.⁶⁴ Ова кратка реченица као да судбински означава положај и рад и КПЈ и СКОЈ-а за све време њиховог постојања. Ништа се није напоље дуго времена мењало: терор буржоазије, хапшења, прогони, робијање, па и физичке ликвидације били су стално присутни у условима у којима је живела и радила. У тим и таквим околностима топила се свака и најмања револуционарна активност пре него што је и започињала. Опасни услови илегалне класне борбе са непрестаним провалама, хапшењима, киданем веза између појединаца и руководства, између њих и

60 Исто.

61 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-10 и 8-11.

62 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/8-2.

63 Сви цитати овог параграфа узети су из докумената: А-ЦК СКЈ Фонд КОИ, 1923/16-1. И А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1923/16-3. (Резолуција Централне управе СКОЈ-а о стању у Партији).

64 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1924/1. (Извештај генералног секретара СКОЈ-а и СРОЈ-а о раду седница Централне управе СКОЈ-а од 18. 11. 1923. до 6. 2. 1924).

виших руководстава, нису омогућавали никакав озбиљнији револуционарни рад. Једва да се успевало и у минималном континуираном постојању. Ако се томе додају разне унутрашње кризе у Партији и још и сукоби са централног руководства СКОЈ-а са љубљанским и загребачким СКОЈ-ем, онда је сасвим јасно кроз какве су све тешкоће организације КПЈ и младих југословенских комуниста и у овом времену пролазиле и шта су у таквим условима стварно могле.⁶⁵

У том времену ни у југословенском радничком покрету у целини ништа значајније се није десило. После Треће земаљске конференције КПЈ на којој су дата многа обећања, и после Другог конгреса СКОЈ-а револуционарни рад је и даље био веома спор и без већих резултата, мање због објективних, а више због субјективних слабости. Ни фракцијске борбе у руководству КПЈ нису се смиривале, нити се СКОЈ више отварао према младима. Напротив фаркцијске борбе су се непрестано повећавале и продубљивале, а СКОЈ се све више затварао. Једино што је у свему овоме било повољно јесте то што су паралелно са заоштравањем класних сукоба у руководству КПЈ и у Партији у целини уопште јачале и антифракцијске снаге, што су постепено постајале све значајнији чинилац у политичком животу покрета, и што је СКОЈ по цену веома великих жртава ипак чувао своју идејну чистоту, наравно у мери у којој је то било могуће.

И Коминтерна и Комунистичка интернационала младих нису могле много да помогну у смиривању фракцијских борби у КПЈ. Најпре због тога што су о стању у руководству КПЈ и у КПЈ у целини обавештавани из више извора, неретко веома непоузданих, због чега су углавном доносили површне и погрешне закључке и на основу њих давали површне и погрешне директиве, а затим и због тога што и такве какве су биле њихове директиве није имао ко доследно да спроводи. Руководство (и лево и десно) Комунистичке партије Југославије било је углавном одвојено од чланства. У борби за власт свако је вукао на своју страну, а чланство се вртело у круг између једне и друге фракције. Радило се само оно што је у таквим условима било могуће и што се могло спровести у изузетно великом терору буржоаске власти, која је налажењем нових метода и облика злостављања и прогона углавном успешно паралисала нове илегалне, а поготову полулегалне и легалне облике класне борбе југословенских комуниста и југословенске радничке класе. У тим и таквим условима и околностима, делегати Коминтерне и Комунистичке омладинске интернационале били су углавном врло мало у могућности да успешно спроведу директиве са којима су долазили, па чак и онда када су били из домаћег покрета.⁶⁶ То није ишло лако чак ни онда када су ти делегати били бивши истакнути руководиоци КПЈ.

За рад СКОЈ-а и КПЈ у периоду до 1924. године⁶⁷ и за њихове међусобне односе доста података даје и Извештај представника КИМ-а (Раде Вујевић) о раду СКОЈ-а, упућен из Београда 26. септембра 1924. године.⁶⁸ Он, поред осталог, извештава и о разлозима што се до сада није могло много више урадити на припремама и одржавању новог конгреса СКОЈ-а „онако како је то било речено — у Москви”.⁶⁹ „Било је немогуће добро припремити Конгрес раније”,⁷⁰ каже Вујевић у овом из-

65 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1924/18. (Извештај са састанка Пленума Централне управе СКОЈ-а од 18. септембра 1924. године. Извештај је поднео Раде Вујевић).

66 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1924/4. (Део: Везе и односи).

67 Јула 11. године 1924. забрањен је рад НРПЈ и СКОЈ-а, и Независних синдиката. Затворене су њихове просторије и заплена им имовина. Влада Љубе Давидовића, образована јула 1924. године, поново је допустила рад Независних синдиката, иако не у целој земљи.

68 А-ЦК СКЈ, Фонд КОИ, 1924/19.

69 Исто.

70 Исто.

вештају. За њега је био већи ризик сазивати конгрес, „него неколико месеци експериментисати с овом климом Централом”.⁷¹ „Тек би после Конгреса, ако он буде добро припремљен, чланови Савеза могли јасно видети да је прошлост ликвидирана и да ће Савез бити у стању, најзад, неометан унутрашњим конфликтима, да ступи на пут масовне организације и практичног рада.”⁷²

У овом извештају Вујевић је процењивао да једино нови конгрес може да побољша ситуацију, како у Партији, тако и у СКОЈ-у. За ново постојеће руководство СКОЈ-а рекао је да не ужива ни најмање поверење, и то из два разлога: 1.(...) „Главни махери старе Централне остали су и у новој Централни; и 2. Нови чланови су изабрани (...) против воље већине у месном руководству”.⁷³ Закључак је био да постојеће руководство СКОЈ-а није добро, да се за ново руководство тек треба борити, али и да је забрана НРПЈ, СРОЈ-а и Независних синдиката, само стање СКОЈ-а, као и стање у КПЈ, ситуацију и у СКОЈ-у и у КПЈ још више погоршало.⁷⁴

Иако је КПЈ за ову најновију забрану своје легалне организације била више спремна него пред доношење Обзнане 1920, свим организацијама НРПЈ, СРОЈ-а и Независних синдиката, још пре проглашења забране, упућено је Упутство како да раде и како да се понашају ако им буржоаска власт забрани рад,⁷⁵ везе комуниста са радничком класом, које су преко забрањених организација биле ојачале, поново су критично ослабљене, и Партија и СКОЈ наставили су свој илегални рад, и малобројнији и са мањим интензитетом, па чак и у другим незабрањеним организацијама и удружењима радника и сиромашних сељака. Све то је дуго времена било тек толико да би могло да се да до знања да се постоји.

У целини узев може се рећи да и овог пута буржоазија није успела да заустави, забраном НРПЈ, СРОЈ-а и Независних синдиката, револуционарни рад КПЈ и СКОЈ-а. Успела је само да га ослаби, али југословенски комунистички покрет је наставио да живи. Његове акције су биле, иако ређе, иако мање, по обиму ипак присутне и у друштвеном и у политичком животу земље, а његов унутрашњи рад био је усмерен на припреме пре свега Трећег конгреса КПЈ и Трећег конгреса СКОЈ-а.

И у овим и у оваквим условима и међусобни односи СКОЈ-а и КПЈ, и поред тешког стања у КПЈ због фракцијских сукоба у њеном руководству, и у самом СКОЈ-у изазивали су потребе за све већу сарадњу и за повремена неслагања, па чак и сукобе који су такође били у служби још боље сарадње.

71 Исто.

72 Исто.

73 Исто.

74 Исто.

75 А-ЦК СКЈ, Фонд КИ, 1926/21-11. (Резолуција Трећег конгреса КПЈ о политичкој ситуацији и задацима Партије. /Подносилац је био Рајко Јовановић/).

РЕЗИМЕ

У овом раду се говори о односу генерација у комунистичком покрету Југославије у једном од најтежих периода његове историје. То је време када су морали да воде класну борбу у веома тешким, свирепим и неповољним условима када се чак и вербална активност плаћала веома високом ценом, а често и оном највећом.

После доношења Обзнане и закона о заштити државе када су најбољи борци радничке класе били ухапшени, а покрет напустиле његове придошлице покрет је могао успешније да настави рад само ако се у довољној мери прилагоди новим условима у којима се нашао, ако тим новим условима прилагоди како политичке програме, тако и своју организациону структуру.

Опстанак и рад КПЈ и СКОЈ-а у илегалним условима био је отежан због подела унутар покрета условљених различитим идеолошким приступима и међусобним окривљавањем за пораз у време доношења Обзнане.

У оваквим околностима односи СКОЈ-а и КПЈ нашли су се не само у кризи, већ и пред различитим искушењима. Требало је ове односе успоставити на новим основама. СКОЈ се показао флексибилнијим за све изазове.

SUMMARY

The Relationship Between UICY and YKP during the Period of Their Adaptation to the Illegal Class Struggle

This article shows the relationship between the League of the Communist Youth of Yugoslavia and the Communist Party of Yugoslavia. It covers a period of the history from 1921. to 1924. The main point of this article is to show how much the conflict of generations helped and how much it damaged the adaptation of the Yugoslav communist organizations to the illegal circumstances and conditions of the class struggle.

For people outside the organizations, the communist movement was completely united. For them, all organizations that belonged to the Communist movement existed only formally. In such a framework communists always denied that in their movement a conflict of generations ever existed. They simply believed they were a progressive social power, and, because of that, could not, under any circumstances, allow themselves the luxury of antagonistic generations disagreements and conflicts. Otherwise, they would not have been what they were supposed to be. But everything above, about the conflict of generations in the Yugoslav communist movement, was not the historical truth. Like all youth, the young communists of Yugoslavia also had their own social being, their own nature and identity, their own soul, their own generations point of view, and their own life's philosophy. Consequently they always had to have their own opinion of the communist idea and their own understanding of the social rule of communist avant garde in the people's modern progressive political movement. The history of the League of Communist Youth of Yugoslavia precisely shows that this organization has always fought for its own place in the Yugoslav communist movement and in the revolutionary workers' movement in Yugoslavia. Not rarely, they wanted even more: they wanted to be the avant garde of the avant garde. And, not rarely, they were in fact just that.

The young Yugoslav communists, as this article shows, were very often able to make decisions in their own way even about the greatest happenings and problems in the class struggle of the Yugoslav working class, and about their political and revolutionary life. Even in that difficult and dangerous class struggle in illegal conditions and circumstances, as this article shows, the young communists of Yugoslavia always remained youthful and a young generation.